УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY
София 1700, Студентски град "Христо Ботев"

Катедра „Национална и регионална сигурност"
Тел.*(02) 8195 298;* ***Факс*** *(02) 8195 272;* ***E-mail:*** *dnrs@unwe.bg*

УТВЪРЖДАВАМ,
ЗАМ.-РЕКТОР ПО НИД: /п/

/доц. д-р М. Воденичарова/

ИЗПИТНА ПРОГРАМА

за конкурс за докторантура в УНСС

по специалност „Икономика и управление"
(Отбрана и сигурност)

ПЪРВА ЧАСТ

ПЪРВИ МОДУЛ. РАЗВИТИЕ НА ПИСМЕНА ТЕМА.

РАЗДЕЛ I. ИКОНОМИКА НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

1. **Обект на изучаване от икономиката на отбраната и сигурността.** Парадигма и език на изучаване. Предмет, задачи и проблеми на практиката. Структура на науката. Метод и инструментариум. Цели на дисциплината.

2. **Функции на икономическата система при осигуряване на отбраната и сигурността.** Видове икономически системи и начини за осигуряване на сигурността. Отбрана, сигурност и обществено възпроизводство. Основни икономически въпроси на сигурността и отбраната. Полезност и потребности за отбрана и сигурност. Парциален и общ равновесен анализ.

3. **Причини за правителствена намеса в стопанския живот.** Двусекторна икономическа система, национален изход. Проблеми при определяне на националния изход. Икономически цикъл, отбрана и сигурност. Връзки и взаимодействия на сектора за сигурност и отбрана с националното стопанство. Правителствена политика за отбрана и сигурност.

4. **Обществен сектор в смесена икономика, отбрана и сигурност.** Потребности и потребление на сигурност и отбрана. Полезност, благо и ценност на сигурността и отбраната. Разлика между публични и частни блага. Разпределение на ресурси при частни блага. Разпределение на ресурси при публични блага, Следствия от съществуването на публично благо "отбрана и сигурност".

5. **Разполагаеми ресурси за отбрана.** Фактори за производство и граница на производствените възможности. Отбрана и сигурност и граница на производствените

възможности. Богатство на отбраната и сигурността и потенциал за отбрана и сигурност. БНП при пълна заетост – универсална база за оценка на разходите за отбрана и сигурност. Държавен бюджет и разходи за отбрана и сигурност. Структура на бюджетите за отбрана и сигурност.

6. **Международна търговия и отбрана.** Международна търговия, граница на производствената възможност и способности за отбрана и сигурност. Абсолютни и сравнителни производствени преимущества. Либерална и автаркична политика и въздействие върху производствената възможност, отбраната и сигурността. Условия за печалба от търговията, рискове, роля на отбранителното производство. Търговски ограничения, отбрана и сигурност. Международни търговски организации и отбранителна търговия.

7. **Международни финанси и отбрана.** Роля на международните финанси за отбраната и сигурността. Международни финанси, баланс на плащанията и сектор за сигурност и отбрана. Части и главни счетоводни сметки на баланса на плащанията. Начини за въздействие на дефицита на баланса и връзка с отбраната и сигурността. Задлъжнялост, отбрана и сигурност. Инфлация, отбрана и сигурност.

8. **Разходи за отбрана и икономическо развитие.** Разходи за отбрана и възпроизводство на отбраната и сигурността. Теоретични схващания за въздействието на разходите за отбрана и сигурност върху националния продукт. Глобални и регионални изследвания на разходите за отбрана и сигурност. Сравнителни изследвания на разходите за отбрана и сигурност. Разходи за отбрана и сигурност и икономически растеж. Позитивни и негативни ефекти и критерии за оценка на ефективността на разходите за отбрана и сигурност.

9. **Икономическа сигурност и отбрана.** Определение и условия за икономическа сигурност. Заплахи и рискове за икономическата сигурност. Икономическа взаимозависимост, криза и конфликт. Средства и форми за икономически натиск. Стратегии за гарантиране на икономическа сигурност. Икономическа сигурност, отбрана и национална сигурност.

РАЗДЕЛ II. МЕНИДЖМЪНТ НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА. ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ИНОВАЦИИ В ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

1. **Еволюция на разбирането за сигурност.** Класическо разбиране за сигурност. Национален контекст на сигурността. Глобални заплахи за сигурността след Студената война. Сигурност и „Новата война”.

2. **Същност и формално описание на сигурността.** Същност на сигурността. Описание на средата за сигурност. Формално описание на сигурността. Управление на сигурността и отбраната. Политика за сигурност и отбрана.

3. **Управленски цикъл в сигурността и отбраната.** Философия, култура и стил на управление в сигурността и отбраната. Йерархия и управленски цикъл в

сигурността и отбраната. Функционално управление. Програмно управление. Ситуационно управление.

4. **Стратегическа теория.** Стратегически парадигми в управлението. Типология на военните стратегии. Стратегически концепции: съдържателна и процесуална.

5. **Стратегически решения** в организацията. Характеристика на стратегическите решения. Вземане на стратегически решения. Методи за обосноваване на решенията. Таблица на решението. Матрица на решението. Дърво на решението. Системи за подпомагане на стратегическите решения.

6. **Място и роля на икономическият анализ** при вземане на решения за осигуряване на въоръжение и техника /В и Т/. Управление на отбранителните ресурси и модернизация на ВС. Икономически анализ и процес на осигуряване на В и Т. Оценка и избор на В и Т. Проблеми и специфика при анализа и оценката на В и Т.

7. **Икономическият анализ като процес** – основни стъпки. Организация на анализа и подбор на експерти. Определяне на целите, идентификация на допускания и ограничения. Документиране на алтернативите. Разходен модел, класификация, структура и определяне на разходите. Структуриране и определяне на ползите. Нормализация на данните. Оценка на влиянието на сценария. Определяне на теглови оценки и получаване на интегрална мярка на ефекта. Съпоставяне на разходи и ползи. Анализ на риска, неопределеността и чувствителността. Оценка и аранжиране на БТ. Документиране на анализа и валидиране.

8. **Количествено ориентирани методи за вземане на решения в обкръжение на неопределеност и риск.** Матрица на полезността. Дърво на решенията. Конструиране на "дърво на решенията". Процедура и логически правила при взимане на решение чрез метода "дърво на решенията".

9. **Иновации – същност и класификация.** Особености и принципи за управление на иновациите на фирмено равнище. Иновационен процес – структура, съдържание, критични точки. Концепции, използвани при управление на иновациите. Концепция за жизнения цикъл на продуктите и технологиите, концепция за кривата на опита, концепция за портфейлните матрици. Трансфер на технологии. Същност. Търговски и нетърговски форми за трансфер на технологии. Частна иновационна стратегия на фирмата. Определящи фактори при разработване на иновационна стратегия. Процес на оценяване и избор на иновационна стратегия на фирмата.

ВТОРИ МОДУЛ. НАПИСВАНЕ НА НАУЧНО ЕСЕ ПО ИЗБРАНА ТЕМА.

РАЗДЕЛ I. ИКОНОМИКА НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА

Тема 1: Икономически въпроси в сферата на сигурността и отбраната;
Тема 2: Ресурси за отбрана и икономическа сигурност;
Тема 3: Маркетинг и търговия с военна и специализирана продукция;
Тема 4: Заплахи и рискове за Националната сигурност;

Тема 5: Правителствена отбранително-индустриалана политика;

Тема 6: Задачи и проблеми на системата за управление на доставките. Перспективи за развитие на управлението на доставките;

Тема 7: Отбранителни потребности и способности на Република България;

Тема 8: Национална и регионална сигурност;

Тема 9: Съвременни методи за оценяване на сигурността;

Тема 10: Новите заплахи в сектора на сигурността.

РАЗДЕЛ II. МЕНИДЖМЪНТ НА ОТБРАНАТА И СИГУРНОСТТА.

Тема 1: Национални цели, интереси и заплахи за сигурността;

Тема 2: Предизвикателства пред управлението в сигурността и отбраната;

Тема 3: Участие на гражданското общество в системата за управление на сигурността;

Тема 4: Стратегия и стратегически процес на управление. Творческо стратегическо мислене;

Тема 5: Усъвършенстване на стратегическото управление;

Тема 6: Антикризисен мениджмънт и антикризисни политики в организациите;

Тема 7: Метод „Разходи – ползи“;

Тема 8: Процедура и логически правила при взимане на решение чрез метода “Дърво на решенията”;

Тема 9: Нуждата от иновациите на организационно равнище;

Тема 10: Управление на информационните технологии в сферата на сигурността.

ВТОРА ЧАСТ. НАЧИН НА ПРОВЕЖДАНЕ НА КОНКУРСНИЯ ИЗПИТ

ЕДИННИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА СЪСТАВЯНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПЪРВИ МОДУЛ НА ПИСМЕН КОНКУРСЕН ИЗПИТ ЗА ПРИЕМ НА ДОКТОРАНТИ

Формата на провеждане на изпита от Първи модул е развитие на писмена тема от Изпитната програма. При развитието на темата от кандидатите се очаква демонстрирането на базови теоретични знания в областта на икономиката на отбраната и сигурността, както и в областта на мениджмънта на отбраната и сигурността. Кандидат-докторантите трябва да покажат умение за логично и аргументирано изложение, добро познаване на научната литература и водещите автори, употребата на специализирана терминология, добър стил и езикова култура.

Изисквания към изложението на темата:

- ✓ елементите на текста следва да бъдат: увод в проблема, теза, аргументация и изводи:

- *увод:* представяне на логическа връзка между основната тема и подтемите; посочване на водещи изследователи по проблема; познаване на актуални научни изследвания;
- *теза:* ясно и добре структурирано извеждане; представяне на дефиниции и сравнителен анализ на сродните и различни елементи в техните характеристики; обосноваване на тезата; критичен обзор на водещи изследователи; актуални проекции на темата;
- *аргументация:* акцент върху фактологическата и логическата аргументация, подкрепена с подходящи примери;
- *изводи:* направени въз основа на собствен опит или чужди изследвания.

ЕДИННИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА СЪСТАВЯНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ВТОРИ МОДУЛ НА ПИСМЕН КОНКУРСЕН ИЗПИТ ЗА ПРИЕМ НА ДОКТОРАНТИ

Формата на провеждане на изпита от Втори модул е написването на научно есе по избрана тема от Изпитната програма. Научното есе е академичен текст с обоснована и аргументирана защита на теза по значим научен проблем свързан с икономиката на отбраната и сигурността, както и в областта на мениджмънта на отбраната и сигурността. Характеризира се със следните особености:

- ясно формулирана авторска теза по разглеждания проблем;
- научна аргументация, включваща разглеждането на различни (противоположни) гледни точки;
- свобода в композиционно отношение, но обща рамка на класическа структура на научен текст: увод (въведение), теза, изложение (аргументация), заключение (изводи);
- логична последователност и свързаност между отделните структурни единици;
- използваната лексика е свързана с основните научни термини в областта на икономиката на отбраната и сигурността, както и в областта на мениджмънта на отбраната и сигурността;
- възможен е експресивен стил на изложението, но емоционалните и оценъчните съждения се базират на рационални аргументи;
- спазване на нормите на съвременния книжовен български език.

Писменият конкурсен изпит продължава четири астрономически часа общо и за двата модула.

Конкурсният изпит се състои от две части – писмен и устен, с отделна оценка за всяка част.

ЛИТЕРАТУРА ЗА САМОПОДГОТОВКА

А. ЗАДЪЛЖИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Георгиев, Ив., Цв. Цветков, Д. Благоев, Мениджмънт на фирмените иновации и инвестиции, С., Университетско издателство „Стопанство”, 2013;

2. Димитров, Д., Икономически анализ “Разходи - ползи” в отбраната и сигурността, Университетско издателство “Стопанство”, С., 2005;

3. Иванов, Т., Икономика на отбраната, С., Университетско издателство „Стопанство”, 2002;

4. Иванов, Т., Мениджмънт на отбраната и сигурността, С., Университетско издателство „Стопанство”, 2008;

5. Павлов Г., Информационни технологии в отбраната и сигурността, Университетско издателство “Стопанство”, С., 2003;

6. Христов, С., Стратегическо управление в колективната система за сигурност и отбрана, Университетско издателство ”Стопанство”, С., 2007;

7. Христов, С., Стратегически мениджмънт, Университетско издателство ”Стопанство”, С., 2009;

8. Цветков, Цв., Иновации и инвестиции в отбраната, С., Университетско издателство „Стопанство”, 2005;

9. Колектив на катедра „НРС“, „Корпоративна сигурност“, Университетско издателство „Стопанство“, 2021

Б. ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Гриинууд Д., Разпределение и управление на ресурсите в отбраната: западният модел, УИ “Стопанство”, С., 1997;

2. Димитров, Д. П., Приложение на сценарийното планиране в бизнеса, отбраната и сигурността, ИК-УНСС, С., 2012;

3. Дракър, П. Мениджмънт – предизвикателствата през XXI-век, изд. „Класика и Стил”, 2000;

4. Иванов, Т. и колектив, Политика за публично-частно партньорство в сектора за сигурност и отбрана, Университетско издателство “Стопанство”, С.,2008;

5. Статев, С., Пиримова, В. и П. Илиев, Икономика и публичен сектор, УИ „Стопанство”, 2007 г.;

6. Пенчев, Г., Развитие на въоръженията, изд. „Авангард Прима”, С., 2010;

7. Съвременен инструментариум за оценяване на сигурността - колективна монография на катедра „Национална и регионална сигурност“, Издателски комплекс – УНСС, С., 2014/2017г.;

8. Защита на критичната инфраструктура в ЕС и България – икономически и организационни аспекти, колективна монография на к-ра „Национална и регионална сигурност“, изд. Стопанство, С., 2010 г.;

9. Пудин, К., Съвременната българска армия. Социално-икономически аспекти на нейната професионализация, С., 2009;

10. Социално-икономически аспекти на тероризма, колективна монография на катедра "Национална и регионална сигурност" при УНСС, Издателски комплекс – УНСС, София, 2012 г.

РЪКОВОДИТЕЛ НА КАТЕДРА
„НАЦИОНАЛНА И РЕГИОНАЛНА СИГУРНОСТ”……/п/…….…….

(ДОЦ. Д-Р НОНЧО ДИМИТРОВ)